

УДК 37.091.12:005.962.131(71)(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2023.89.13>

Р. О. Колесніков

аспірант комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
учитель англійської мови Комунального закладу «Харківська спеціальна школа № 7» Харківської обласної ради

ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В КАНАДІ: ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ

У статті розглянуто та проаналізовано особливості системи освіти в Канаді, короткий шлях її розвитку та основні засади сьогодення. Визначено, що система освіти Канади – багаторівнева та не завершується отриманням документа про освіту. Концепція освіти в цій країні – навчання впродовж життя. Школи, коледжі та університети націлюють здобувача освіти на подальше самостійне навчання чи отримання другої вищої освіти. Проте знання, які здобуваються, мають бути не лише теоретичними. Високо цінується практична сторона навичок.

Освітні заклади Канади прагнуть дати учневі максимум можливостей, щоб реалізувати свої таланти, навчають критично та логічно мислити, про що також зазначено в цій статті. Однак будь-який освітній заклад неможливий без кваліфікованого вчителя. Відтак констатуємо, що головною метою статті є визначення тих навичок та умінь, які мусить мати сучасний вчитель в умовах стрімко змінного суспільства. У статті подано різнобічні погляди на професійні та особистісні характеристики сучасного вчителя в Канаді, визначено основні критерії щодо цього питання, проаналізовано зв'язок необхідних якостей з вимогами суспільства. Відзначаємо, що сучасний вчитель в Канаді мусить своїми діями та педагогічною працею впроваджувати концепцію «неперервного навчання», мотивувати власним прикладом, має бути в курсі інноваційних методів та засобів для надання освіти.

Окрім завдання навчити, педагог також має адекватно оцінювати учнів та впроваджувати необхідну виховну роботу, для чого мати знання в галузі дитячої чи підліткової психології, бути толерантним та демократичним. У статті також акцентовано увагу на таких особистісних рисах сучасного вчителя в Канаді, як вміння керувати, організовувати та брати ініціативу на себе, проявляти лідерські якості. Викладач, який займається лише викладанням не є ідеальною моделлю педагога в школах Канади. Освітянин має піклуватися про підвищення своєї кваліфікації, отримання нового досвіду та розвиток своїх сильних рис як лідера та керівника. Зокрема це необхідно для плідної та активної роботи в галузі реформації шкіл чи вишів, оскільки педагог може самостійно розробляти ідеї модернізації освіти, які б збігалися із вимогами інформаційного світу. Для втілення цієї задачі потрібно мати сильні особистісні та професійні навички, про які й говоримо в статті.

Ключові слова: педагог, сучасний педагог, педагог в Канаді, канадська система освіти, кваліфікація вчителя, вимоги до вчителя, риси творчого та професійного вчителя.

Постановка проблеми. Наразі важко заперечити вагу ролі вчителя в розвитку сучасних дітей. Школа – це складний психологічно-соціальний організм, якість роботи якого безперечно залежить від учителя, його рівня особистісного розвитку та професійної компетентності. Ті особистісні характеристики, якими має володіти вчитель, постійно змінюються, оскільки іншим стає погляд на політичний, культурний чи соціально-економічний розвиток суспільства, іншою стає система цінностей, переосмислюються методологічні засади освіти та вимоги до вчителів. Зростає потреба підготувати висококваліфікованих та компетентних викладачів, що здатні до творчої й практичної роботи. Отже, постає питання, які професійні та особистісні характеристики мусить мати сучасний вчитель, аби бути конкурентоспроможним та затребуваним на ринку праці, а також міг покращувати систему освіти й стимулювати її рухатися вперед.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми педагогіки в Канаді розглядали такі дослідники, як: Л. Булай, Т. Грищенко, В. Погребняк, І. Руснак тощо. Науковці Н. Видишко, Г. Воронка, А. Чирва, канадські дослідники – І. Даніел, Дж. Келлі, Дж. Лаенз, В. Левін, М. Фуллан вивчали питання вищої педагогічної освіти в Канаді. Не мало уваги було приділено різноплановим аспектам у підготовці вчителів. Ці теми розробляли дослідники Л. Булай, І. Гушлевська, Л. Карпинська, М. Левченко, М. Лещенко, Н. Мукан, В. Сливка, М. Смирнова тощо. Про освіту Канади загалом, її форми, процес розвитку, рівні канадської освіти писали як українські, так і зарубіжні науковці: Т. Кучай, Дж. Едвардз (J. Edwards), Н. Френсіс (N. Francis), Дж. Рейне (J. Reyhner) (канадська шкільна освіта); О. Барабаш, Н. Мукан, М. Лещенко (навчання впродовж життя); О. Огієнко, К. Воядже (С. Voyageur), Б. Келліу (B. Calliou) (полікультурна освіта Канади);

Ю. Шийка, С. Шепсон (S. Shapson), В. О'Дойлі (V. O'Doyley), К. Хілтенстем (K. Hyltenstam), Л. Олбер (L. Olber) (білінгвальна освіта).

Мета статті. Метою цієї статті є аналіз професійних та особистісних якостей, що необхідні сучасному вчителю в Канаді, їхня характеристика та структурування. Пошук шляхів набуття цих навичок для сучасного вчителя.

Виклад основного матеріалу. Канадська система освіти почала формуватися ще два століття тому, з часів проголошення Канадської конфедерації. Л. Карпинська зазначає, що становлення педагогічної освіти в Канаді вплинули «соціально-політичні, соціально-економічні та демографічні чинники, що й визначили структуру, зміст і форми підготовки вчителів» [3, с. 9]. Попри значний час формування країни, «під час створення конфедерації було вирішено, що освіта є прерогативою провінційного уряду» [5, с. 1]. Канадська система освіти наразі виконує кілька головних завдань: дає людям можливість розвивати власні здібності й забезпечує громадян знаннями й уміннями, що надалі зможуть послужити інтересам суспільства.

Ткаченко Л. В. та Хмельницька О. С. щодо системи освіти в Канаді зазначають: «Канадська система освіти ґрунтується на збалансованому підході до досягнення цієї мети: охопити всі аспекти освіти і разом з тим бути доступною всім та відображати переконливість мешканців країни в необхідності отримання якісної освіти» [5, с. 1]. Влада Канади активно підтримує школи, фінансує їх та створює сприяливі умови для здобувачів освіти. До речі, освіта в цій країні не обмежується навчанням у школі чи університеті: тут практикують концепцію *lifelong learning*, або ж «освіта впродовж життя» чи «безперервне навчання». Такий підхід робить інтелектуальні навички людини пріоритетними й сприяє позитивному ставленню до навчання. Відтак вчителі в Канаді повинні націлювати учнів на «навчання впродовж життя» та мати для цього необхідні особистісні та професійні навички.

Щодо вимог до канадського вчителя, то в цьому розрізі країна пройшла чотири етапи становлення, які виділяють Ткаченко Л. В. та Хмельницька О. С.:

- етап непрофесійної підготовки вчителів і непрофесійного викладання (на цьому етапі до вчителів не висувалося жодних конкретних професійних вимог);
- початок професійної підготовки вчителів (на цьому етапі відкрито першу школу для вчителів, підвищується рівень підготовки освітян);
- становлення педагогічної освіти (на цьому етапі навчання вчителів вже відбувається не в школах, а в університетах);
- сучасний етап (на сучасному етапі професія вчителя стає все більш престижною, підвищуються вимоги до вступників на освітні спе-

ціальності, важче стає отримати вчительський сертифікат) [3, с. 10].

У ХХ столітті в Канаді відбувалося реформування освіти. Мета такого реформування – «ресруктуризація та реорганізація органів управління освіти, збільшення її фінансування, оновлення навчальних матеріалів та визначення основних критеріїв оцінювання академічної діяльності учня та фахової практики педагога» [5, с. 10]. Наразі, за словами Ткаченко Л. В. та Хмельницької О. С.: «до обов'язків вчителя загальноосвітньої школи Канади, поряд з викладанням, входить участь у процесах планування та здійснення управління розвитком педагогічної професії і школи, їх реформування та вдосконалення» [5, с. 10]. Для втілення такого роду діяльності, викладач мусить завчасно попіклуватися не лише про свої професійні навички, але й про особистісний розвиток, бути в курсі актуальних проблем та потреб в галузі освіти, вивчати досвід інших провінцій (оскільки система керування школами в Канаді децентралізована) та країн.

Часто вчителі в Канаді стають організаторами «розробки спільних міжпровінційних програм вдосконалення школи, оновлення академічних програм, здійснення контролю за якістю знань учнів і власною діяльністю» [5, с. 10]. Ткаченко Л. В. та Хмельницька О. С. констатують, що з найнеобхідніших рис та характеристик сучасного вчителя в Канаді можна виділити такі:

- здатність організувати, планувати та керувати діяльністю в освітньому середовищі;
- можливість легко налагодити конструктивне спілкування зі школярами, їхніми батьками, іншими вчителями та громадою загалом;
- толерантне ставлення до всіх учасників навчального процесу;
- розвиток самостійності та критичності мислення учня;
- активна учасність у процесі реформування освіти загалом та професійної освіти педагогів;
- здатність до безперервного навчання [5, с. 10].

Сучасний вчитель в Канаді має бути фахівцем, що постійно розвивається, слідкує за педагогічними інструментами, що відповідають вимогам сучасного суспільства, «втілює в життя концепцію неперервної освіти і забезпечує реалізацію інноваційних педагогічних технологій» [5, с. 10].

Як уже було сказано, для освіти в Канаді й для канадського педагога важливим й подекуди необхідним кроком є втілення концепції безперервної освіти. Оскільки учень має орієнтуватися в цьому питанні на фігуру вчителя, то й сам вчитель мусить розуміти, як досягти ефекту «неперервної освіти». Щодо цього канадським педагогом пропонують постійну участь в різноманітних «методичних семінарах, конференціях, проектах з розвитку

навчальних програм і планів, дискусіях за посередництвом професійних спілок вчителів провінцій, федерації вчителів Канади та урядових структур» [5, с. 11].

В умовах постійного розвитку світу та його глобалізації, часто важко встигнути за інноваційними ідеями та методиками, проте в Канаді вироблена чітка система розвитку професіоналізму вчителя.

Як зазначають науковці Ткаченко Л. В. та Хмельницька О. С., «у науковому просторі Канади напрацьовано широке коло ідей і положень, що справляють значний вплив на теоретичне забезпечення канадської багаторівневої педагогічної освіти в умовах сучасного стрімко змінного світу і його глобалізаційних впливів» [5, с. 11]. Вчителі мають бути готовими до нових вимог, до постійної підготовки до праці. Можна зауважити, що обравши професію вчителя в Канаді, ти назавжди станеш «учнем», тому педагог мусить усвідомлювати це. На кожному новому етапі на педагога чекають різні задачі та виклики. Для того, аби підготувати сучасного викладача та дати уявлення, які конкретні вимоги ставляться перед педагогом, в Канаді створена система «багаторівневої педагогічної освіти», що, за твердженням Картипнської Л., включає отримання таких навичок, як:

- аналіз професійних ролей вчителів в нових соціокультурних умовах інформаційного суспільства і конкретного національного контексту: політичного, економічного, організаційного, особистісного;
- аналіз професійних функцій і завдань учителів, зокрема передача знань і досвіду, підготовка учнів до навчання упродовж життя (навчання);
- ціннісне становлення і формування особистостей учнів (виховання);
- оцінювання навчальних досягнень;
- педагогічний менеджмент, наукове дослідження, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- аналіз компетентностей, необхідних для виконання нових професійних ролей, функцій і завдань учителів;
- розробка (обґрунтування) моделей педагогічної освіти і підготовки вчителів, які адаптовані до нових соціокультурних умов і забезпечують формування 10 необхідних компетентностей;
- орієнтація програм педагогічної освіти на нові завдання педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства [2, с. 35].

Питанням підготовки вчителів у Канаді та підготовкою висококваліфікованих освітян займаються на вищому державному рівні, часто обговорюються на конференціях з педагогічних питань. До того ж, «рада міністрів освіти Канади визначила, що вчителі повинні володіти цілим комплексом умінь та навичок, які потрібно точніше визначити і вони стануть безцінним інструментом у процесі

підготовки педагогів, укладанні навчальних курсів і оцінюванні результатів навчання» [5, с. 12].

За словами Л. Карпинської, вивчення педагогічної діяльності в Канаді становить «особливий інтерес у контексті вивчення зарубіжного досвіду, теоретичного та практичного аналізу проблеми підготовки педагогів» [3, с. 4]. Канада – країна багатонаціональна та багатокультурна, а отже, освітнє середовище має врахувати досвід різних націй та акумулювати його в собі під час організації навчального процесу. Л. Карпинська зазначає, що «на підставі вивчення сутності реалізації політики мультикультуралізму в освітній галузі було виокремлено чотири етапи його зародження в галузі педагогічної освіти Канади» [3, с. 10]. Зокрема науковиця виділяє «етап сімейного виховання, панування європейсько-американського стилю освіти, етап асиміляції корінного населення, етап професійної підготовки вчителів у контексті вимог політики мультикультуралізму» [3, с. 10].

О. Свириднюк щодо полікультурності в школах Канади пише: «Повага, рівність і різноманітність – це основа полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади» [4, с. 2]. У Канаду постійно прибуває значна кількість іммігрантів з «більш ніж 150 країн світу», тому в країні становилося особливе полікультурне виховання та навчання» [4, с. 4]. О. Свириднюк також констатує, що «освіта в Канаді – це паралельні процеси навчання й виховання» [4, с. 2]. Часто педагоги зазначають, що для успішного процесу виховання різнонаціональної спільноти, головним завданням є «прагнення виховати схильність до балансу, компромісу, толерантності і взаємоповаги, прагматичність неприйняття силових рішень» [4, с. 5].

Це стимулює й розвиток вчителя як знавця особливостей різних націй та культур, людини, що буде відповідати культурним і соціальним вимогам корінних товариств» [3, с. 10], оскільки подекуди єдиний підхід до усіх учнів не буде ефективним. Окрім того, що Канада власне багатонаціональна країна, варто не забувати, що в будь-якому випадку кожна людина – індивідуальність. Тому вчителі в Канаді також особливо уважно ставляться до особистості учня, його власних якостей, психологічного стану. Бути демократичним та гуманним – обов'язок кожного вчителя в Канаді.

У країні заборонено публічно сварити чи карати дитину, а сама педагогічна майстерність вчителя часто оцінюється не так через успіхи їхніх учнів, як через те, наскільки вчитель зміг зацікавити здобувача освіти, дати йому стимул продовжувати навчання, дав можливість розпізнати особисті таланти. Оскільки і склад класів, і вчитель в класі може змінюватися чи не кожного року, один педагог не несе відповідальності за оцінки чи знання одного конкретного класу. Це спільна робота усього викладацького колективу, яка помітна в подальшому роз-

критті особистості учня. Тому можна констатувати, що вчитель в Канаді повинен розумітися й на віковій психології, особливостях фізичного розвитку дітей, аби не нашкодити та розуміти як знайти вихід з певної критичної ситуації.

Л. Карпинська також виокремлює сутність «підходів до професійної підготовки майбутнього вчителя в системі освіти» [3, с. 12]. Підготовка майбутніх педагогів, за Л. Карпинською, в Канаді передбачає:

- загальну підготовку для можливості викладати фаховий предмет;
- професійну підготовку: вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практична діяльність у школі;
- педагогічну практику [2, с. 35].

Однак навички, що здобувають майбутні вчителі, навчаючись у Канаді, не обмежуються професійними та такими, що мають відношення лише до безпосереднього предмету. Програми підготовки викладачів в Канаді також розвивають педагогічну майстерність, що вбирає в себе такі поняття, як варіативність, елективність, індивідуалізація, культурологічна та практична орієнтація щодо розуміння змісту шкільної програми, інтернаціоналізація. Отже, усі ці вміння майбутній вчитель повинен буде показати й розкрити на новому робочому місці. Розкриття поняття педагогічної майстерності також може показати, яких професійних та особистісних характеристик чекають від сучасного вчителя в Канаді. Це поняття, за Л. Карпинською, включає в себе концепції «якісного викладання, вмілого викладання, компетентного викладання, ефективного викладання» тощо [3, с. 14].

Аби досягти усього вищеперерахованого, в Канадських вищих школах застосовують і традиційні стратегії, і такі, що можна вважати не характерними для класичної школи. Проте усі вони ставлять на меті «навчити використовувати різноматнітні, активні методи навчання, стимулювати творчу активність майбутніх вчителів, навчити самостійно мислити, вирішувати проблемні завдання, сформувати особистість, що здатна до співпраці, ведення діалогу, мову сприймати конструктивну критику та погляди інших» [3, с. 15]. Оскільки такі завдання ставить перед собою навчальний заклад, готуючи вчителів до майбутньої роботи, то й відповідні знання та вміння має передати вчитель своїм учням, для чого йому й необхідні як професійні, так і сильні особистісні якості.

Висновки і пропозиції. Отже, у статті розглянуто характеристики сучасного вчителя в Канаді та необхідні професійні та особистісні якості та про-

дуктивної та компетентної роботи у ролі викладача. З'ясовано, що в канадському суспільстві якісного та професійного викладача визначають не лише за його фактичними відзнаками, а й за вмінням викладати, за компетентним та ефективним викладанням, що приведе учня до вміння навчатися впродовж життя, використовувати власні таланти та навички, критично діяти й мислити.

Також варто відзначити, що канадська система освіти наразі перебуває на етапі становлення нової системи вимог до вчителя, вона постійно модернізується та закріплює нові елементи так званої педагогічної майстерності. Для вчителя в Канаді важливо мати такі професійні та особистісні характеристики: загальні знання, педагогічна поведінка, або ж педагогічний стиль, знання освітньої програми та її змін, психологічні характеристики вчителя, вербальні вміння, вміння брати на себе функцію лідера, знання класного менеджменту, мультикультурні знання, здатність навчатися впродовж життя, зацікавленість в освітньому процесі та бажання постійно покращувати його, розробляти навчальні програми й матеріали, що будуть відповідати вимогам та течіям сучасного суспільства. Оскільки питання підготовки педагога за кордоном довгий час не були предметом вивчення українських науковців, то не розглядалася й можливість перейняти досвід зарубіжних колег для українського вчителя. Наразі вимоги до викладача постійно змінюються, тому необхідно бути в курсі закордонних теорій та практик педагогічної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Канадська система освіти. 2016. URL: <http://psychologis.com.ua/1-495.htm>
2. Карпинська Л. Формування професійної майстерності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Канади: дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Одеса, 2005. 194 с.
3. Карпинська Л. Формування професійної майстерності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Канади : автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Одеса, 2005. 20 с.
4. Свиридчук О. В. Особливості полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1399/1/polikulturene_vyhovannya.pdf
5. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Канада. URL: <http://ephshair.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/3016/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Koliesnikov R. Characteristics of a Modern Teacher in Canada: Professional and Personal

The article examines and analyzes the features of the education system in Canada, the short path of its development and the basic principles of the present. It is determined that the Canadian education system is

multi-level and does not end with obtaining an education document. The concept of education in this country is lifelong learning. Schools, colleges, and universities aim to encourage students to continue their independent study or obtain a second higher education. However, the knowledge that is acquired should not only be theoretical. The practical side of skills is highly valued.

Educational institutions in Canada strive to give students maximum opportunities to realize their talents, teach them to think critically and logically, as also mentioned in this article. However, any educational institution is impossible without a qualified teacher. Therefore, we state that the main purpose of the article is to identify the skills and abilities that a modern teacher must have in a rapidly changing society. The article presents diverse views on the professional and personal characteristics of a modern teacher in Canada, identifies the main criteria for this issue, and analyzes the relationship between the necessary qualities and the requirements of society. It is noted that a modern teacher in Canada must implement the concept of "continuous learning" through his or her actions and pedagogical work, motivate by example, and be aware of innovative methods and means of providing education.

In addition to the task of teaching, a teacher must also adequately assess students and implement the necessary educational work, which requires knowledge of child or adolescent psychology, tolerance, and democracy. The article also focuses on such personal traits of a modern teacher in Canada as the ability to manage, organize and take initiative, and demonstrate leadership. A teacher who is only engaged in teaching is not an ideal model of a teacher in Canadian schools. An educator should take care to improve their skills, gain new experience, and develop their strengths as a leader and manager. In particular, this is necessary for fruitful and active work in the field of school or university reform, as a teacher can independently develop ideas for modernizing education that would meet the requirements of the information world. To accomplish this task, you need to have strong personal and professional skills, which are discussed in this article.

Key words: *teacher, modern teacher, teacher in Canada, Canadian education system, teacher qualifications, teacher requirements, features of a creative and professional teacher.*